

ks. Aleksander TOKŁOWICZ / Fr Alexander TOKŁOWICZ

Dzięki uprzejmości / Thanks to kindness of:

p. Marii Najnigier / Ms Maria Najnigier

v.2020

SPIS TREŚCI / CONTENTS

Krótki życiorys / Short biography	1
Dokumentacja / Documents	5

Biografia / Biography

Autor:

Maria Najnigier z domu Tokłowicz, bratanica ks. Aleksandra Tokłowicza

Aleksander Tokłowicz urodził się 17.VII.1908 r. we Wrześni jako jedno z 11 dzieci małżeństwa Franciszka Tokłowicza syna Antoniego, mistrza rzeźnickiego, i Marianny z domu Koszarek. Matka osierociła go, gdy miał 11 lat. Ojciec pozostał wdowcem, a w wychowaniu syna pomagało mu starsze rodzeństwo Aleksandra. Dom rodzinny ks. Tokłowicza znajduje się w centrum Wrześni przy ul. Warszawskiej.

Miejscem chrztu, pierwszej Komunii Świętej, bierzmowania i późniejszej prymicji ks. Aleksandra był Kościół Farny we Wrześni pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny i św. Stanisława Biskupa Męczennika.

Wykształcenie podstawowe i średnie ks. Aleksander zdobył we Wrześni, gdzie jako absolwent gimnazjum i liceum klasycznego im. Henryka Sienkiewicza zdał maturę w roku 1929. W latach 1929-1931 studiował w Seminarium Duchownym w Gnieźnie, w latach 1931-1934 — w Poznaniu. Na fotografii z tego okresu widzimy go wśród alumnów i wykładowców Seminarium — w tym jego rektora, bł. ks. Michała Kozala — w obecności Sł. Bożego ks. Prymasa Augusta kard. Hlonda. Na zdjęciu uwieczniono młodych absolwentów Seminarium Duchownego, uroczyste wyświęconych na księży w niedzielę 17.VI.1934 r. w Katedrze Poznańskiej. Wielu z nich, podobnie jak ks. Aleksander, bł. ks. Michał Kozal i Sł. Boży kard. August Hlond, wiernych swemu powołaniu, cierpiało za wiarę, wielu też poniosło męczeńską śmierć podczas drugiej wojny światowej. Ich nazwiska można odtworzyć, posługując się informacją o wielkopolskich księżach, którzy tego samego dnia, co ks. Aleksander, przyjęli święcenia kapłańskie z rąk kard. Hlonda, prymasa Polski.

sources:

Ms Maria Najnigier née Tokłowicz, Fr Alexander Tokłowicz's niece

Aleksander Tokłowicz was born on 17 July 1908 in Września as one of the 11 children of Francis Tokłowicz, son of Anthony, butcher master, and Marianna née Koszarek. His mother orphaned him when he was 11 years old. His father remained a widower, and Alexander's older siblings helped him raise his son. Family home of Fr. Tokłowicz is located in the center of Września at Warszawska Str.

The Baptism, Holy Communion and Confirmation sacraments Fr Alexander received in the Assumption of the Blessed Virgin Mary and St. Stanislaus Bishop and Martyr parish church in Września. There he also celebrated his first Holy Mass later on.

Primary and secondary education Fr Alexander also got in Września, where as a graduate of Henry Sienkiewicz's junior high and classical high school passed his final exams (matura) in 1929. In 1929-1931 he studied at the Theological Seminary in Gniezno, in 1931-1934 — in Poznań. In the photograph from this period we see him among the seminary alumni and lecturers — including his rector, Bl. Fr Michael Kozal — in the presence of Servant of God, Cardinal August Hlond, Primate of Poland. The photo presents young graduates of the Theological Seminary, Catholic priests solemnly ordained on Sunday, 17 June 1934, in the Poznań Cathedral. Many of them, just like Fr Alexander, bl. Fr Michael Kozal and the Servant of God, Cardinal August Hlond, faithful to their calling, suffered for their faith, and in fact during World War II many of them suffered martyrdom. Among them are those priests from Greater Poland region who, on the same day as Fr Alexander, were ordained by Cardinal Hlond, Primate of Poland.

The first Holy Mass (Lat. *primitiae*) Fr Alexander

Pierwszą ofiarę Mszy Świętej ks. Aleksander sprawował w dniu 20.VI.1934 r. w Kościele Farnym we Wrześni. Ofiarowany ojcu z tej okazji obrazek okolicznościowy z dedykacją przedstawia młodego kapłana, któremu **CHRYSTUS PAN** nakłada na głowę koronę cierniową — jakby zapowiedź męczeńskiego losu ks. Aleksandra. Obrazek ten od kilkudziesięciu lat wisi w jego domu rodzinnym, skłaniając do zadumy.

Zachowała się książeczka wojskowa stryja z roku 1930, w której odnotowano kolejne miejsca zamieszkania ks. Aleksandra, poczynawszy od Gniezna i Poznania poprzez Miasteczko Krajeńskie, Paryż, Dechy w diecezji Lille, rodzinną Wrześnię, Łopienno, Szadłowice i Chodzież — gdzie w 1939 roku zastała go wojna.

Pierwszym miejscem, gdzie objął obowiązki wikariusza, była parafia ^{pw.} Podwyższenia Krzyża Świętego w Miasteczku Krajeńskim, gdzie ks. Aleksander przebywał od lipca 1934 roku aż do wyjazdu do Francji w roku następnym.

We wrześniu 1935 ks. Aleksander został przez ks. Prymasa kard. Hłonda powołany do pracy duszpasterskiej wśród Polaków we Francji. Polska Misja Katolicka w Paryżu skierowała go do trudnego pod wieloma względami okręgu górniczego na północy Francji z ośrodkiem w Lille, licznie wówczas zamieszkałego przez emigrantów zarobkowych z Polski i polskich górników, imigrantów z Westfalii. Z ust braci i siostr ks. Aleksandra słyszałam, że odważnie potępiał z ambony aktywnych tam komunistów, którzy (czego jednak nie udało mi się potwierdzić) dla zamknięcia mu ust posunęli się do zamachu na jego życie — co przypłacił rozstrojem nerwowym, który zmusił go do powrotu do rodzinnej Wrześni już w marcu 1937 roku.

Po powrocie z Francji i czasowym pobycie we Wrześni, gdzie powrócił do zdrowia, od lipca 1938 roku ks. Aleksander pełnił funkcję kapelana prowadzonego przez zgromadzenie sióstr Elżbietanek Zakładu ^{pw. św.} Józefa w Łopieniu, gdzie wtedy opiekowano się opóźnionymi w rozwoju dziećmi. W kwietniu 1939 roku opuścił Łopienno, by objąć wikariat w Szadłowicach koło Inowrocławia. Mówiono mi, że przejęty niedostatkiem, rozdał swoje rzeczy osobiste na potrzeby Zakładu w Łopieniu i opuścił go w przysłowiowej ostatniej koszuli.

Z książeczki wojskowej ks. Aleksandra wiadomo, że na początku lipca 1939 został on z Szadłowic powołany do służby wojskowej w Chodzieży przy granicy z Niemcami, gdzie przebywał aż do wybu-

celebrated on 20 June 1934 at the parish church in Września. The occasional holy card prepared for this occasion and offered to his father portrays a young priest with **CHRIST THE LORD** placing a crown of thorns on his head — a portent of Fr Alexander martyr's fate. This picture has been hanging in his family home for decades, prompting reflection.

My uncle's military booklet from 1930 has been preserved. Consecutive places of residence of Fr Alexander, starting from Gniezno and Poznań, through Miasteczko Krajeńskie, Paris, Dechy in Lille diocese, family Września, Łopienno, Szadłowice and Chodzież — where he was in 1939 when war broke out — have been duly recorded.

The first place where he assumed the duties of a vicar was the Exaltation of the Holy Cross parish in Miasteczko Krajeńskie. Fr Alexander stayed there from July 1934 until his departure to France the following year.

In September 1935 Fr Alexander was appointed to pastoral duties among Poles in France by the Primate, Cardinal Hlond. The Polish Catholic Mission in Paris directed him to a mining district in north France, with a center in Lille, difficult in many respects, inhabited by large numbers of economic emigrants from Poland and Polish miners, immigrants from Westphalia in Germany. Fr Alexander's brothers and sisters related to me that from the pulpit he boldly had condemned Communists active there, who apparently in order to silence him went as far as an attempt to assassinate him (I was unable to confirm it, however). As a result he suffered from nervous breakdown and that forced him to return to hometown Września early, in March 1937.

After returning from France and temporary stay in Września, where he recovered, Fr Alexander took in July 1938 a post of a chaplain at Elizabeth Sisters Congregation's St Joseph Institute in Łopienno, where underdeveloped children were looked after. In April 1939 he left Łopienno to take over the vicar's office in Szadłowice near Inowrocław. I was told that for the needs of the Institute in Łopienno he gave away, touched by its paucity, his personal belongings and left the village in a proverbial last shirt.

The aforementioned Fr Alexander's military booklet makes it also clear that at the beginning of July 1939 in Szadłowice he was called for a military service in Chodzież near the border with Germany, where he stayed until the outbreak of war. The name of the unit which he was assigned to was encrypted — probably it was „Kcynia” National

chu wojny. Nazwę jednostki, do której został przydzielony, zaszyfrowano, prawdopodobnie chodziło o batalion Obrony Narodowej „Kcynia” wchodzącej w skład Armii „Pomorze”. Udział ks. Aleksandra w Kampanii Wrześniowej 1939 roku pozostaje zagadką, wiadomo tylko, że już we wrześniu 1939 roku powrócił do rodzinnej Wrześni, gdzie przejściowo był jedynym kapłanem pełniącym tam obowiązki duszpasterskie. Jak mi opowiadano, to właśnie on chował na cmentarzu, gdzie półtora roku później spoczęły jego prochy, ofiary tragicznego nalotu niemieckiej Luftwaffe na Wrześnię w dniu 5.IX.1939 r.

Ks. Aleksander Tokłowicz został podstępnie aresztowany przez Gestapo w Poznaniu 27.III.1940 r, gdy stał się tam na rzekomą odprawę niemieckich władz dla wielkopolskich księży. Ostrzeżony o możliwym uwięzieniu i mający możliwość jego uniknięcia, odmówił ukrycia się oświadczając, że pragnie podzielić los innych polskich księży, swoich braci w kapłaństwie i przyjaciół.

O jego losach w okresie od aresztowania do uwięzienia w Buchenwaldzie niestety niczego nie wiem.

Z dokumentów udostępnionych w sieci przez muzeum obozu koncentracyjnego w Buchenwaldzie wynika, że ks. Aleksander trafił tam 16.VIII.1940 r., skąd 6.XII.1940 r. wymeldowano go do Dachau. W Buchenwaldzie, gdzie oznaczono go numerem obozowym 3987, był więziony w bloku nr 28. Jak się wydaje, od 18.XI.1940 r. aż do wywózki do Dachau pracował w kamieniołomach, miejscu szczególnie ciężkiej i wyniszczającej pracy, gdzie w nieludzkich warunkach śmierć poniosło wielu więźniów, a inni stracili zdrowie.

Wpis w kartotece obozu w Buchenwaldzie określa ks. Tokłowicza jako osobę, której charakter predysponuje do odegrania przywódczej roli w ruchu oporu (w oryginale: „Ist Intelligenzer, seine Person ist geeignet Mittelpunkt eines Widerstandskreises zu werden”). W tejże kartotece odnotowano aresztowanie ks. Aleksandra przez poznańskie Gestapo w dniu 27.III.1940 r., osadzenie go w Buchenwaldzie 16.VIII.1940 r. i wysyłkę w dniu 6.XII.1940 r. do Dachau, gdzie trafił 2 dni później. W obozie koncentracyjnym Dachau oznaczono go numerem 21903 i osadzono w bloku nr 30.

Zachowałam kartki pocztowe wysyłane przez ks. Aleksandra do siostry Anieli z obu obozów, w których był więziony, a także zawiadomienie o jego śmierci w dniu 22.IV.1941 r., przesłane rodzinie przez władze obozowe Dachau. Przyczyny zgonu nie podano.

Defense Battalion, part of „Pomerania” Army. Fr Alexander’s participation in the September 1939 Campaign is shrouded in mystery though. It is only known that as early as September 1939 he returned to his hometown of Września where then he was the only priest there performing pastoral duties. As I was told he was the priest who led a funeral of the victims of the barbaric bombing raid by German Luftwaffe that hit the town on 5 September 1939, on the cemetery where a year and a half later his ashes were to be buried.

Fr Alexander Tokłowicz was insidiously arrested by the Gestapo in Poznań on 27 March 1940, when he went for an alleged briefing for Greater Poland priests by German authorities. Warned of a possible imprisonment and having the opportunity to avoid it refused to hide declaring that he wanted to share the fate of other Polish priests, his brothers in priesthood and friends.

Unfortunately I don’t know anything about his fate from the time of his arrest to his imprisonment in Buchenwald.

Documents made available online by the museum of the Buchenwald concentration camp show that Fr Alexander got there on 16 August 1940 and on 6 December 1940 was checked out to Dachau. In Buchenwald, branded with a camp number 3987, he was held in barrack no 28. It seems that from 18 November 1940, until his deportation to Dachau, he worked in quarries, a place of particularly hard and destructive work, where many prisoners died in inhuman conditions and others lost their health.

An entry in the Buchenwald camp records portrays Fr Tokłowicz as a person whose character predisposes him to play a leading role in a resistance movement (in the original: „Ist Intelligenzer, seine Person ist geeignet Mittelpunkt eines Widerstandskreises zu werden”). The same document indicates 27 March 1940 as date of the arrest of Fr Alexander by the Poznań Gestapo, 16 August 1940 the date of registering in Buchenwald and 6 December 1940 as date of dispatch to Dachau, where he arrived 2 days later. In the Dachau concentration camp he was marked with the number 21903 and imprisoned in barrack n°30.

I keep the postcards sent by Fr Alexander to his sister Aniela from both camps in which he was imprisoned, as well as a notification of his death on 22 April 1941, sent to the family by the Dachau camp authorities. The cause of death was not given.

In his last letter sent from Dachau written a few days before his death Fr Alexander again enquired

W ostatnim liście z Dachau, napisanym na kilka dni przed śmiercią, ks. Aleksander po raz kolejny dopytuje o los swego młodszego brata Kazimierza, pacjenta szpitala psychiatrycznego w Kościanie — nie wiedząc, że ów od roku już nie żył, w styczniu 1940 roku zamordowany przez Niemców w ramach akcji masowej eksterminacji osób psychicznie chorych (Aktion T4), bez urzędowego powiadomienia rodziny o jego zgonie.

Wzmianki w książce wspomnieniowej „Klechy w obozach Śmierci” ks. Henryka Marii Malaka i dokumentalnej „Ci którzy przeszli przez Dachau” Jana Domagały określają przyczynę śmierci ks. Aleksandra jako wyniszczenie pracą w kamieniołomach Gusen — co jednak nie wydaje się ścisłe, bo dysponuję jego listami z Buchenwaldu i Dachau pisanymi regularnie co 2-4 tygodnie, gdzie o rzekomym pobycie w Gusen nie ma mowy. Informacja o wyniszczeniu pracą w kamieniołomie wydaje się pewna, pomyłono jednak chyba Gusen z Buchenwaldem, gdzie też istniał kamieniołom, w którym więźniów wyniszczano pracą ponad siły, trwającą po kilkanaście godzin dziennie.

Ks. Henryk Maria Malak, więzień Dachau, wspomina znanego mu ks. Aleksandra jednym zdaniem: „Umiera niezapomniany ks. Olek Tokłowicz z Wrześni, ofiara wycieńczenia w kamieniołomach”. Innych relacji z pobytu ks. Aleksandra w niemieckich więzieniach i obozach koncentracyjnych nie znam.

Ksiądz Aleksander Tokłowicz zmarł w Dachau 22.IV.1941 r., w kilka dni po Wielkanocy. W dokumentacji obozowej jako przyczynę śmierci ks. Aleksandra podano niem. „Versagen von Herz und Kreislauf” — pl. „niewydolność serca i układu krążenia” — co było jedną z wprowadzających w błąd formuł, używanych w niemieckich obozach koncentracyjnych dla odnotowania w aktach śmierci więźniów zamordowanych iniekcją z fenolu.

Choć upamiętnia go tablica na grobie rodzinnym przy ul. Gnieźnieńskiej we Wrześni, to jednak urna z jego prochami, przysłana rodzinie przez władze obozu koncentracyjnego Dachau, została złożona na tymże cmentarzu w innym miejscu, a mianowicie w grobie jego rodziców i najmłodszego brata.

about the fate of his younger brother, Casimir, a patient of a psychiatric institute in Kościan. He did not know that Casimir had then been dead for at least a year, murdered by the Germans in 1940 as part of mass extermination program of mentally ill (Aktion T4). Germans had not notified the family about his demise.

The references included in the memoir book „Shavelings in the Death Camps” by Fr Henry Maria Malak and the documentary „Those who went through Dachau” by John Domagała indicate the cause of Fr Alexander’s death as exhaustion from slave work in the Gusen quarries. That however does not seem accurate because I am in a possession of his letters from Buchenwald and Dachau written regularly every 2-4 weeks where there is no mention of an alleged stay in Gusen. Information about the physical exhaustion from slave work in a quarry seems reliable though, but Gusen has probably been mistaken for Buchenwald. It also had a quarry in which prisoners were being worn out by over-work, by a dozen or so hours’ shifts a day.

Fr Henry Maria Malak, prisoner of Dachau, recalls Fr Alexander in one sentence: „Unforgettable Fr Olek Tokłowicz from Września, victim of exhaustion in quarries”. I do not know of any other accounts from the Fr Alexander’s imprisonment in German camps...

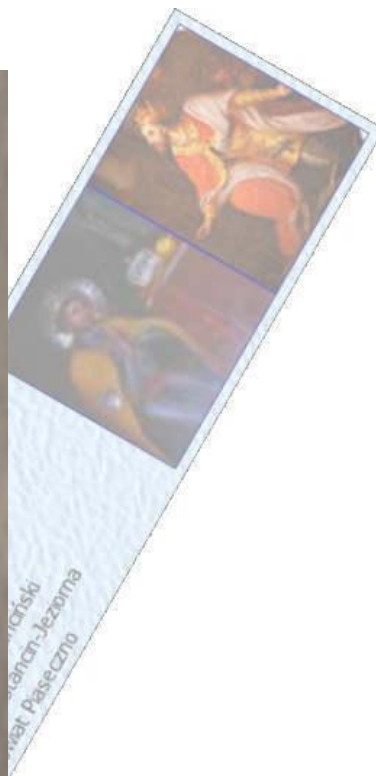
Fr Alexander Tokłowicz died in Dachau on 22 April 1941, a few days after Easter. The cause of death of Fr Alexander in the camp’s documentation was recorded as Germ. „Versagen von Herz und Kreislauf” — Eng. „Heart and circulatory system failure” — which was one of the misleading formulas used in German concentration camps’ death certificates in case of prisoners murdered by phenol injection.

Although he is commemorated by a plaque on a family grave at Gnieźnieńska Str. in Września, the urn with his ashes sent to the family by the authorities of the Dachau concentration camp was buried on the same cemetery at another place, namely in his parent’s and younger brother’s grave.

Dokumentacja / Documents

ks. Aleksander Tokłowicz, 1935
źródło: archiwum p. Marii Najnigier

Fr Alexander Tokłowicz, 1935
source: Ms Maria Najnigier archives

ks. Aleksander Tokłowicz
źródło: archiwum p. Marii Najnigier

Fr Alexander Tokłowicz
source: Ms Maria Najnigier archives

Kościół Farny we Wrześni —
miejsce chrztu, 1. Komunii, bierzmowania i prymicji ks. Aleksandra
źródło: archiwum p. Marii Najnigier

Parish church in Września —
place of baptism, 1st communion, confirmation and 1st Holy Mass
of Fr Alexander
source: Ms Maria Najnigier archives

Dom rodzinny ks. Aleksandra we Wrześni przy ul. Warszawskiej
źródło: archiwum p. Marii Najnigier

Fr Alexander's family house at Warszawska Str. in Września
source: Ms Maria Najnigier archives

Wnętrze domu rodzinnego ks. Aleksandra
 z obrazem podarowanym w dowód wdzięczności ojcu z okazji prymicji
 źródło: archiwum p. Marii Najnigier

Fr Alexander's family house interior,
 with a picture given to his father on the day of 1st Holy Mass
 source: Ms Maria Najnigier archives

Zdjęcie zbiorowe alumnów Seminarium Duchownego
 ze śl. Bożym ks. Prymasem Augustem kard. Hlondem oraz
 wykładowcami z rektorem uczelni, bł. ks. bp. Michałem Kozalem
 — ks. Aleksander Tokłowicz trzeci z lewej
 źródło: archiwum p. Marii Najnigier

Alumni of the Theological Seminary,
 with Servant of God Cardinal August Hlond, Primate of Poland and
 lecturers with schools rector, Bl. Bp Michael Kozal
 — Fr Alexander third from left
 source: Ms Maria Najnigier archives

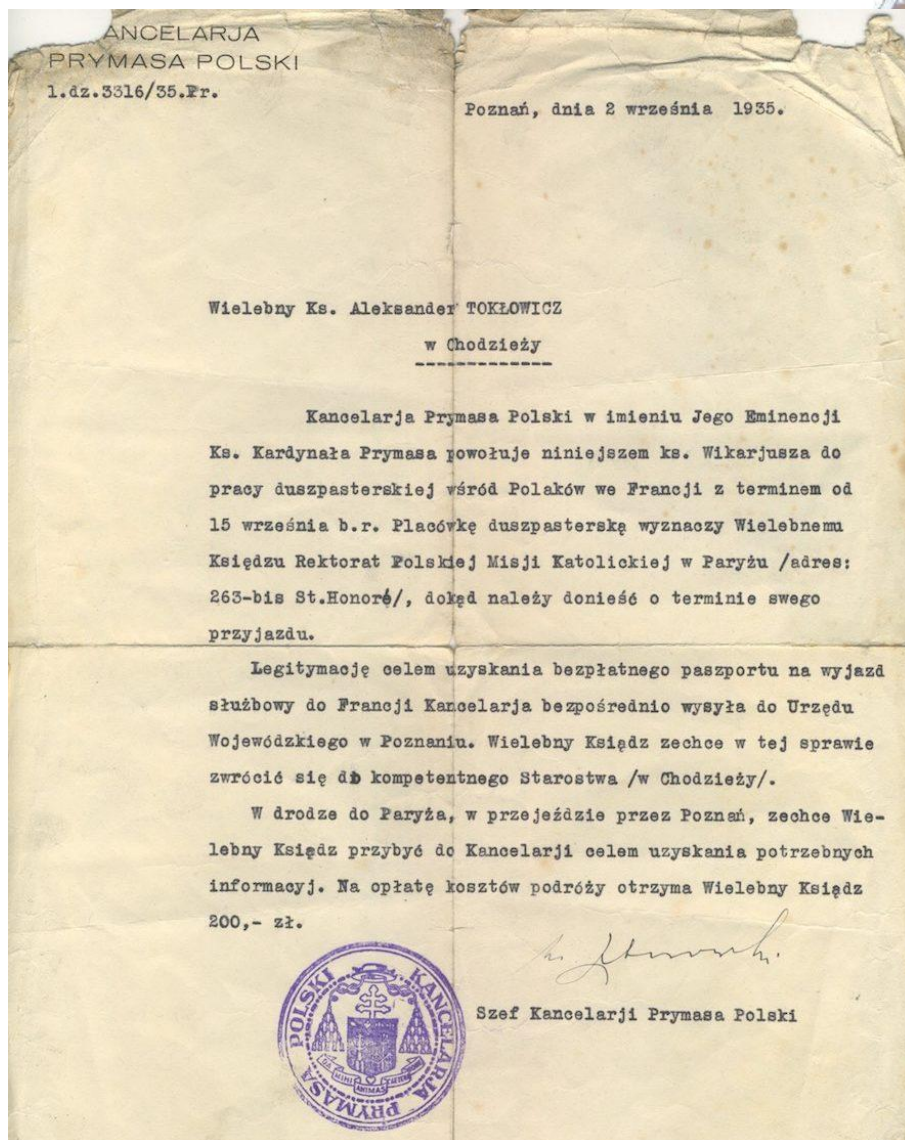
Obrazek podarowany ojcu z okazji pierwszej ofiary Mszy Świętej
 źródło: archiwum p. Marii Najnigier

Holy card gifted to Fr Alexander's father on the day of 1st Holy Mass
 source: Ms Maria Najnigier archives

Kościół pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w Miasteczku Krajeńskim
 źródło: archiwum p. Marii Najnigier

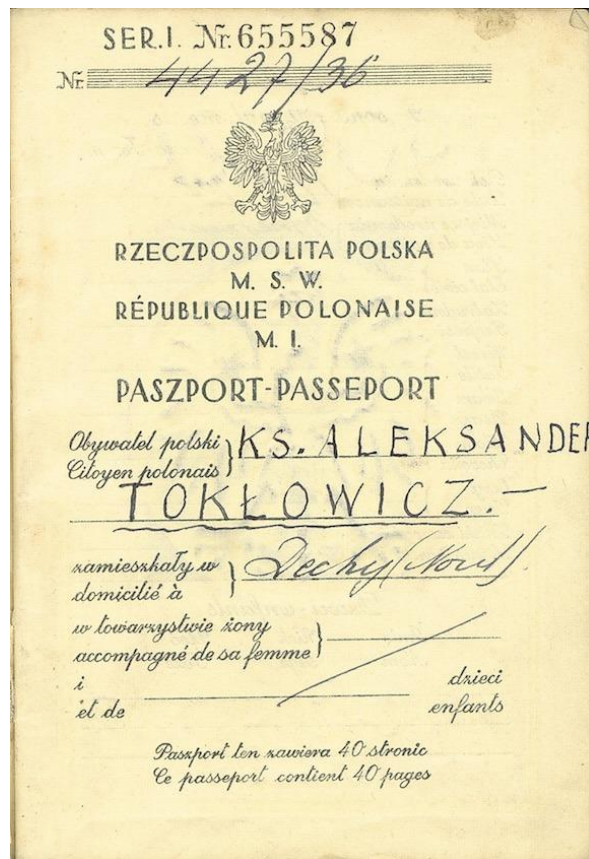
Exaltation of the Holy Cross church in Miasteczko Krajeńskie
 source: Ms Maria Najnigier archives

Dokument z 1935 roku informujący o powołaniu ks. Aleksandra do pracy duszpasterskiej wśród Polaków we Francji
źródło: archiwum p. Marii Najnigier

1935 document informing about appointment of Fr Alexander to pastoral work among Poles in France
source: Ms Maria Najnigier archives

Paszport ks. Aleksandra wydany we Francji,
określający go jako duszpasterza
w miejscowości Dechy (nieopodal Lille i Arras), str. 1
źródło: archiwum p. Marii Najnigier

Fr Alexander's passport (page 1) issued in France,
describing him as a priest in Dechy (n. Lille and Arras)
source: Ms Maria Najnigier archives

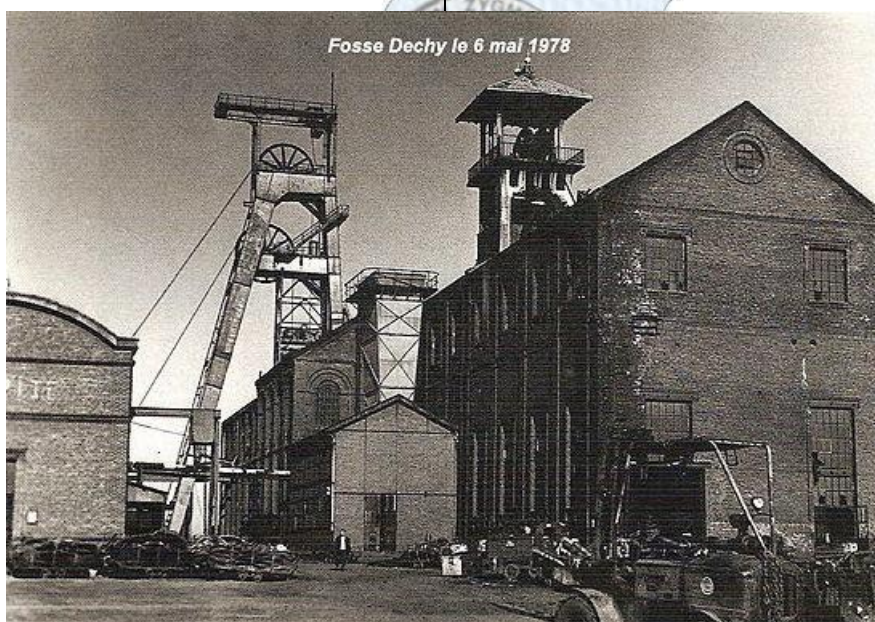
Paszport ks. Aleksandra, str. 2-3
źródło: archiwum p. Marii Najnigier

Fr Alexander's passport (page 2-3)
source: Ms Maria Najnigier archives

Kościół pw. św. Amada w Dechy
w zagłębiu górniczym na północy Francji nieopodal Lille
źródło: archiwum p. Marii Najnigier

St Amand church in Dechy,
in mining community in the northern France n. Lille
source: Ms Maria Najnigier archives

Szyb kopalni w miejscowości Dechy, licznie zamieszkałej przez
Polaków, położony kilkaset metrów od kościoła pw. św. Amada
źródło: archiwum p. Marii Najnigier

Shaft of a mine in Duchy, where many Poles lived,
few hundred yards from St Amand church
source: Ms Maria Najnigier archives

Dom pw. św. Józefa w Łopienno
 obraz współczesny

źródło: usmiechnadziei.org, archiwum p. Marii Najnigier

St Joseph Care House in Łopienno
 contemporary painting

source: usmiechnadziei.org, Ms Maria Najnigier archives

Kościół pw. św. Bartłomieja w Szadłowicach
 źródło: archiwum p. Marii Najnigier

St Bartolomew church in Szadłowice
 source: Ms Maria Najnigier archives

Ob. Konz. Buchenwald **Konzentrations-Lager Buchenwald**

Famillienname: Tokłowicz
 Vorname: Alexander
 geb. am 17.7.08. in Wreschen
 Beruf: Priester
 Religion: kath. Staat: Polen
 verp. leih. gesch. verw. — Kinder
 letzter Wohnort: Wreschen - Poststr. 35
 Adr. d. nächsten Angehörigen: Aniela T.
 W.O.

Poleshaftling Nr. 3987
 Kellerrath

Schutzhaft angeordnet:
 am: 27.3.40. durch (Behörde): Stapol. Posen
 Bisherige Parteizugehörigkeit: keine
 Vorstrafen: keine

eingeliefert: 16.8.40.
 entlassen:
 überführt: 6. XII. 1940 *depon*
 zurück:

Grund: Ist Intelligenzler, seine Person ist geeignet Mittelpunkt eines Widerstandskreises zu werden.

Ko. 1 21139 S

Karta z kartoteki Buchenwaldu z najważniejszymi informacjami
 o ks. Aleksandrze
 źródło: archiwum p. Marii Najnigier

Buchenwald registry card with the most important data
 about Fr Alexander
 source: Ms Maria Najnigier archives

Buchenwald, 3. II. 1940.

Unn. ersichtliche und schlecht lesbare Briefe können
nicht zensiert werden und werden vernichtet.

Liebe Schwester! Deinen Brief vom 27. I. und die Postkarte habe ich
erhalten. Das Geld auch am 1. II. Danke für alles herzlichst.
Mein Koffer ist abgeschickt nach Hause. Mit meiner Gesund-
heit ist ganz gut. Macht Euch um mich keinen Sorgen. Was
macht Herr Niemcey? Grüsse Ihm und Herrn Wokittel. Ich werde
sehr dankbar sein, wenn Du so wie jetzt an mich denken wirst.
Herzliche Grüsse und Küsse übersende für Dich, Liebe
Geschwister und alte Bekannte - Euer Bruder - Alexander

Meine genaue Anschrift: Gefangener Tokłowicz Alexander Nr. 3987. Block 28. Konz.-L. Buchenwald Post Weimar/Thür.	Vergiß nicht Straße und Hausnummer anzugeben. An Fräulein Angela Tokłowicz Wreschen Poststrasse 35. (Wärthegau).
---	--

**Konzentrationslager
Weimar-Buchenwald**

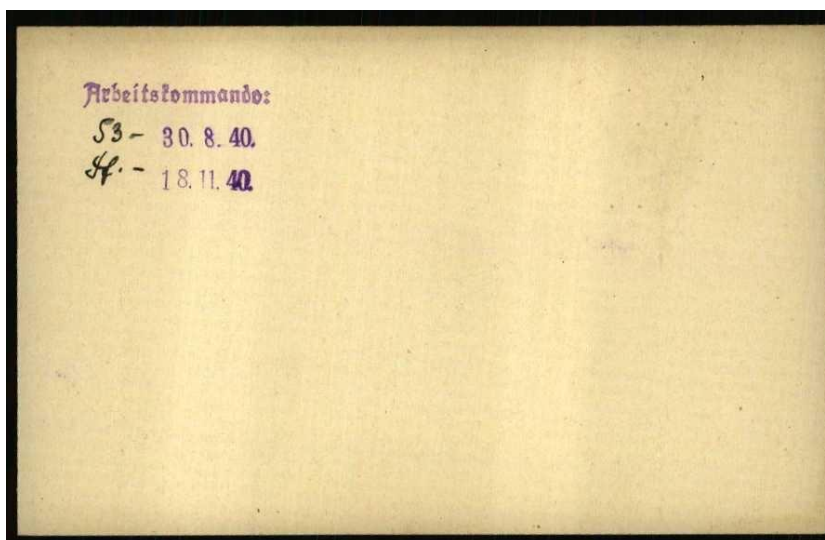
Auszug aus der Lagerordnung:

Jeder Häftling darf im Monat 2 Briefe oder 2 Post-
karten empfangen und auch absenden. Die Briefseiten
müssen übersichtlich und gut lesbar sein. Postsendungen,
die diesen Anforderungen nicht entsprechen, werden
nicht zugestellt bzw. befördert. Pakete jeglichen Inhalts
dürfen nicht empfangen werden. Geldsendungen sind
zulässig, sie müssen aber durch Postanweisung erfolgen;
Geldbeilagen im Brief sind verboten. Mitteilungen auf
den Postanweisungsabschnitten sind verboten; Annahme
wird sonst verweigert. Es kann im Lager alles gekauft
werden. Nationalsozialistische Zeitungen sind zugelassen,
müssen aber von dem Häftling selbst über die Poststelle
des Konzentrationslagers bestellt werden. Die Zujen-
dung von Bildern und Fotos ist verboten.

Der Lagerkommandant.

Kartki pocztowe ks. Tokłowicza z Buchenwaldu do siostry Anieli
źródło: archiwum p. Marii Najnigier

Fr Tokłowicz's postcards from Buchenwald to his sister Angela
source: Ms Maria Najnigier archives

Karta z kartoteki Buchenwaldu z odnotowaną datą skierowania
ks. Aleksandra do kamieniołomu
źródło: archiwum p. Marii Najnigier

Buchenwald registry entry with the date of sending Fr Alexander
for work in quarries
source: Ms Maria Najnigier archives

Kamieniołomy Buchenwaldu: więzienna taczka z blokami kamiennymi
źródło: archiwum p. Marii Najnigier

Buchenwald quarries: prison cart with stone blocks
source: Ms Maria Najnigier archives

Obóz koncentracyjny Dachau
źródło: archiwum p. Marii Najnigier

Dachau concentration camp
source: Ms Maria Najnigier archives

Konzentrationslager Dachau 3 K

Folgende Anordnungen sind beim Schriftverkehr mit Gefangenen zu beachten:

- 1.) Jeder Schutzhaftgefangene darf im Monat zwei Briefe od. zwei Karten von seinen Angehörigen empfangen und an sie absenden. Die Briefe an die Gefangenen müssen gut lesbar mit Tinte geschrieben sein und dürfen nur 15 Zeilen auf einer Seite enthalten. Gestattet ist nur ein Briefbogen normaler Größe. Briefumschläge müssen ungefüllt sein. In einem Briefe dürfen nur 5 Briefmarken à 12 Pfg. beigelegt werden. Alles andere ist verboten und unterliegt der Beschlagnahme. Postkarten haben 10 Zeilen. Lichtbilder dürfen als Postkarten nicht verwendet werden.
- 2.) Geldsendungen sind gestattet.
- 3.) Es ist darauf zu achten, daß bei Geld- oder Postsendungen die genaue Adresse, bestehend aus Name, Geburtsdatum und Gefangenen-Nummer, auf die Sendungen zu schreiben ist. Ebenso müssen alle Schreiben den genauen und vollständigen Absender tragen. Wenn die Adresse fehlerhaft ist, geht die Post an den Absender zurück oder wird vernichtet.
- 4.) Zeitungen sind gestattet, dürfen aber nur durch die Poststelle des K. L. Dachau bestellt werden.
- 5.) Pakete dürfen nicht geschickt werden, da die Gefangenen im Lager alles kaufen können.
- 6.) Entlassungsgesuche aus der Schutzhaft an die Lagerleitung sind zwecklos.
- 7.) Sprecherlaubnis und Besuche von Gefangenen im Konzentrations-Lager sind grundsätzlich nicht gestattet.

Der Lagerkommandant.

Meine Anschrift:

Name:

Tokłowicz Alexander

geboren am:

17. IV. 1908:

Get.-Nr.

21903 Pl. 30/I. Dachau K.3.

Dachau 3 K, den: 10. April 1941.

Geliebte Angela und Geschwister,

Teile ihr mit, Liebe Schwester,

das ich deinen Brief (von 30. IV.)

mit Osterwünsche erhalten

habe. Das Geld (30 RM) habe ich auch bekommen,

und für alles danke ich Euch herzlichst. Zum Oster

wünsche ich Euch, Liebe Geschwister, Gesund-

heit, Alles Guten und in besonders Gottes •

Reichsten Segen. Während der Feiertagen

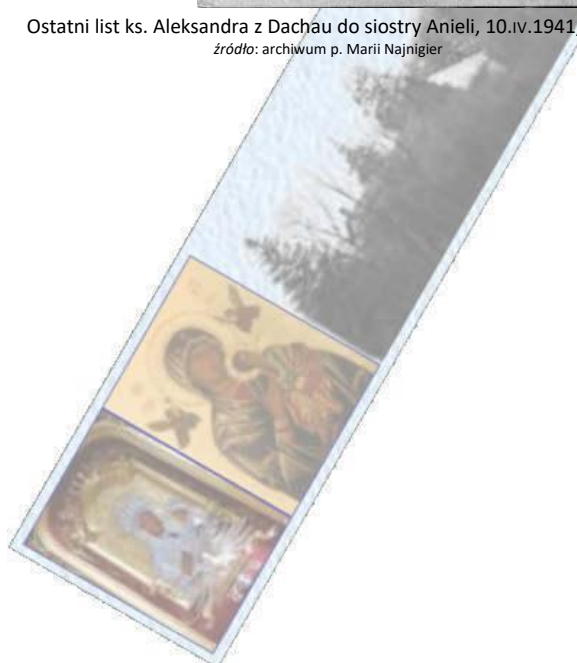
1285

Ostatni list ks. Aleksandra z Dachau do siostry Anieli, 10.IV.1941, str. 1

źródło: archiwum p. Marii Najnigier

Fr Alexander's last letter from Dachau to his sister Angela, 10.IV.1941, p. 1

source: Ms Maria Najnigier archives

werde ich im Gedanken mit Euch sein.
Vater Marek denkt weiter und ist hier und
begrüßt Euch alle. Es geht gut. Osterwünsche
überseide für meine Tante Wisniewska und Anna
und Herrn Nieradziński und Niemeier.
Herzliche Grüsse und Küsse sende ich für
dich, meine Liebe Angela, Roman,
Geschwister, Bekannten und Verwandten,
für Herrn Wokittel, lieben Karin und die,
welche mich grüssen lassen. Sei tausend mal
gegrüßt von Euren Brüdern —

Postzensurstelle
H. S. Dachau
geprüft: _____

Alexander

Ostatni list ks. Aleksandra z Dachau do siostry Anieli, 10.iv.1941, str. 2
źródło: archiwum p. Marii Najnigier

Fr Alexander's last letter from Dachau to his sister Aniela, 10.iv.1941, p. 2
source: Ms Maria Najnigier archives

G 2

Sterbeurkunde

(Standesamt Dachau Nr. 1404/1941))
Der Geistliche Alexander Toklows
katholisch
wohnhaft in Wreschen
ist am 22. April 1941 um 21 Uhr 00 Minuten
in Dachau verstorben.

Der Verstorbene war geboren am 17. Juli 1908
in Wreschen

Der Verstorbene war — nicht — verheiratet . . .

.....

..... Dachau , den 29. April 194 1

DER STANDESBEAMTE

In Vertretung: *Miers*

D.

Akt zgonu ks. Aleksandra Tokłowicza w Dachau 22.iv.1941
przysłany siostrze przez administrację obozu
źródło: archiwum p. Marii Najnigier

Fr Alexander Tokłowicz's death certificate in Dachau on 22.iv.1941
sent by camp's administration to his sister
source: Ms Maria Najnigier archives

Nr. 1404 C.

Dachau, den 29. April 1941

Der Geistliche Alexander Tokłowicz —
katholisch —
wohnhaft in Wreschen, Poststraße 35 —
ist am 22. April 1941 — um 21 Uhr 00 Minuten
in Dachau, 3K — verstorben
Der Verstorbene war geboren am 17. Juli 1908
in Wreschen —
(Standesamt — Nr. —)
Vater: Franz Tokłowicz, verstorben.
Mutter: Marianna, geborene Koszarek, verstorben.
Der Verstorbene war — nicht — verheiratet.
Eingetragen auf mündliche — schriftliche — Anzeige der Staatspolizeileit-
stelle München vom 23. April 1941
Anzeigende
Vorgelesen, genehmigt und unterschrieben
Die Übereinstimmung mit dem
Erstbuch wird beglaubigt.
Dachau, den 29. April 1941.
Der Standesbeamte
In Vertretung
Der Standesbeamte
In Vertretung
Todesursache: Versagen von Herz und Kreislauf.
Eheschließung d. Verstorbenen am in
(Standesamt — Nr. —).

Akt zgonu ks. Aleksandra Tokłowicza 22.iv.1941
w repozytorium obozu Dachau
źródło: arolsen-archives.org, archiwum p. Marii Najnigier

Fr Alexander Tokłowicz's death certificate on 22.iv.1941
in Dachau's repository
source: arolsen-archives.org, Ms Maria Najnigier archives

Grób rodzinny z tablicą upamiętniającą ks. Aleksandra Tokłowicza
 źródło: archiwum p. Marii Najnigier

Family grave with a plaque commemorating Fr Alexander Tokłowicz
 source: Ms Maria Najnigier archives

